

tus; in Paralip. ejus ingressus, inquit A Lapide. Sed Menochius et alii passim explicant, sagittam missam a pedite in Achabum, curru insistentem, adeoque altiore; et sic intrasse inter pulmonem et stomachum, ascendendo autem in corpus exiisse inter cervicem et scapulas. Ex quo vulnere mortuus est Achab; canesque linxerunt sanguinem ejus.

Interim dubium hic moveri potest, quomodo cap. XXI, 19 Elias ex mandato Dei dixerit ad Achab: *Hæc dicit Dominus: In loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum, quandoquidem ex y. 38 cap. XXII clarum videatur, quod canes linxerint sanguinem Achab in Samaria: at vero sanguinem innocentis Naboth linxerunt in Jezrahel.*

DILUCIDATIO IN PRIORA CAPITA LIBRI IV REGUM.

Præfatio.

Quartus liber Regum exordium sumit a defectione Moabitarum; qui cum antea regibus Israel ex pacto servirent, nunc videntes eorum potentiam imminutam, jugum excusserunt, sicut et Idumæi.

Quamvis Hebræi hunc librum quartum cum tertio conjungant et in unum volumen redigant; eos tamen aptius dividunt latini. Gens enim judæica, quæ lib. III sub Salomone exhibitæ fuerat florentissima, et lucusque, licet bipartito, tamen amplissimo imperio, etiam ab exteris populis tributa exigebat, hic

cepit deficere, eoque tandem adducta est, ut decem tribus prius Assyriis, deinde duæ cogentur servire Babyloniis, per eos in captivitatem abductæ.

Enimvero quia regnum Israel prius fuit infectum idololatria quam regnum Juda, ideo citius defecit. Et quia in defectione utriusque regni intervenit prævaricatio legum: simul etiam exhibetur contra eos exclamatio, comminatio et adhortatio prophetarum temporibus illis existentium.

PARS UNDECIMA.

CAP. I, II.

Moabitæ excutiunt jugum Ochoziæ, regis Israel; qui mittit nuntios, ut super valetudine sua consulat Beelzebub. Duos quinquagenarios principes cum suis, evocato igne cælesti, Elias absorbit: cujus spiritum duplicem postulat et accipit Elisæus.

QUÆSTIO PRIMA. — QUA OCCASIONE MOABITÆ REBELLAVERINT, ETC.

Vers 1: *Prævaricatus est autem Moab in Israel.* Cum rex Moabitarum se et regnum suum obstrinxisset ad serviendum regi Israel sub tributo, a data fide defecit; quæ infractio juramenti dicitur *prævaricatio*, prout Lyranus exponit. Unde chaldæus vertit: *Rebellaverunt Moabæi in Israel, scilicet adversus Ochoziam regem Israel.* Divisio namque regno Israelitico sub Roboamo Salomonis filio, divisæ quoque fuerunt

Dicunt Hebræi, arma regis Achab, sanguine ejus tincta, abluta fuisse in piscina Jezrahel, et tunc canes sanguinem ejus linxisse.

Melius tamen dici videtur, Deum mitigasse, et revocasse hanc pœnam ob pœnitentiam Achabi; ita ut malum, quod ei minatus fuerat in propria persona, distulerit in personam filii, ut insinuatur cap. XXI, 29. Et revera quod pœna ejus mitigata sit, etiam inde liquet, quod cap. XXI, 24 dicatur: *Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes, si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli:* id est, regium cadaver manebit insepultum; et tamen hoc cap. XXII, 37 dicitur rex sepultus in Samaria.

fractis pene cervicibus, nulla prole relicta moritur.

Porro cœnaculum dici solet pars domus sublimior, eaque vel tecto operata, ut apud Europæos, vel sine tecto sub dio, ut apud Palæstinos cæterosque Asiaticos. In Palæstina enim solarium, sive tectum erat planum, ut in eo ambulare et cœnare possent. Unde Lyranus dicit eum cecidisse de *ambulatoria*. Judæis enim dicitur, *XXII, 8 præceptum erat cancellos seu murum cancellatum in fastigio ædificiorum suorum exstruere, qui deambulantes in tecto pro lorica erat, et incautos vindicabat a lapsu, ut loquitur S. Hieron. Epist. 155 ad Suniam et Fretellam.* Insinuari itaque videtur quod Ochozias e peribolo in hortum, v. g., ceciderit.

Misitque nuntios, dicens ad eos: Ite et consulite Beelzebub deum Accaron. Consilio impiæ matris suæ Jezabel, quæ idololatriæ erat addictissima, eum ad idolum potius, quam ad Deum verum confugisse, credibile est.

Cum autem nuntii de Samaria essent egressi, occurrit illis Elias, eosque graviter increpavit, quod perinde ac si non esset Deus in Israel, ad consulendum deum alienum proficiscerentur; subjunxitque propterea Ochoziam regem de lectulo, in quo jacebat, non surrecturum, sed in sua infirmitate moriturum. Quæ cum ab eisdem nuntiis relata fuissent regi, ille furibundus festinavit.

y. 9: *Misit ad eum (Eliam) quinquagenarium principem, et quinquaginta qui erant sub eo.* Volebat enim ut violenter adduceretur si recusaret venire, et puniretur.

Qui ascendit ad eum: sedentique in vertice montis, ait: Homo Dei rex præcepit ut descendas. Quinquagenarius quidem vocabat eum hominem Dei, sed intellexit Elias per spiritum Dei, quod eum sic compellaret, non hoc revera sentiens, sed ironice et derisorie, quasi diceret: O Elia! qui te vocas hominem Dei, descende ex vertice montis Carmeli ad nos, ut te quasi captivum deducamus ad regem, cui mortem prænuuntiasti, ut hujus funesti oraculi rationem reddas et pœnas luas.

y. 10: *Respondensque Elias, dixit quinquagenario: Si homo Dei sum (scilicet juxta veritatem, quem tu irrisorie talem vocas, et nihil posse arbitraris), descendat ignis de cælo, et aevoret te, et quinquaginta tuos.* Consentiens erat hic quinquagenario regi in peccato idololatriæ, et punitione Eliæ; similiter illi, qui erant cum eo; et propter hoc Dei sententiæ erant puniendi, quam in ipsos Elias pronuntiavit, ut observat Lyranus. Unde hac in re præter justitiam aut rectæ rationis regulam nihil factum est ab Elia. Proinde notandum ex D. Thomas 2æ 2æ, q. 108, art. 1, ad 4: *Quod injuria, quæ inferitur personæ alicui, quandoque redundat in Deum... et tunc debet aliquis propriam injuriam ulcisci: sicut patet de Elia, qui fecit ignem descendere super eos, qui venerant ad ipsum capiendum.*

Hinc S. P. Aug. lib. I de Serm. Dom. in monte cap. 20 ita scribit: *Magni et sancti viri... nonnulla peccata morte punierunt, quo et viventibus utilis metus incutere-*

ur, et illis, qui morte puniebantur, non ipsa mors noceret, sed peccatum, quod augeri posset si viverent... inde est quod Elias multos morte affecit... igne divinitus impetrato

Nec obstat, quod Luca IX, 54 reprehenderit Christus discipulos, dum adversus Samaritanos indignabantur. Enimvero reprehendit in eis Dominus non exemplum prophetæ sancti, ut Aug. loco præcitato advertit, *sed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus: animadvertens eos non amore correctionem, sed odio desiderare vindictam.*

QUÆSTIO II. — QUID INTELLIGATUR PER SPIRITUM DUPLICEM, QUEM AB ELIA POSTULAVIT ELISÆUS.

Elisæus sciens Eliam mox e conspectu hominum auferendum, cap. II, 9 dixit ad eum: *Obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus.* Quidam per spiritum duplicem intelligunt spiritum magnum, et excellentem, quo pollebat Elias; non duplo majorem. Ita Emm. Sa. Nec inusitatum est, inquit hic auctor, Scripturis duplex pro forti et magno, seu copioso accipere, ut Isaia XL: *Suscipit de manu Domini duplicia;* et Jeremia XVII. *Duplici contritione contere eos.*

Alii sic exponunt: *Fiat*, id est impetra a Deo, ut duæ partes tui spiritus, quasi in tres partes divisi, sint tecum. Unde Pagninus ex hebræo vertit, *Fiat mensura duarum partium de spiritu tuo super me.* Ac si ex quadam modestia diceret: Non cupio esse tantus, quantus tu es, sed sufficit mihi si de tribus partibus spiritus tui duas tertias habeam, ita ut una tertia me prævaleas.

Attamen, ut observat Estius, huic expositioni parum consentit quod subjicit Elias: *Rem difficilem postulasti;* quia illa petitio Elisæi modesta fuisset. Item y. 15 filii prophetarum dixerunt: *Requievit spiritus Eliæ super Elisæum;* quod videtur debere intelligi saltem de integro ejus spiritu.

Tirinus putat ab Elisæo postulari ut duplicem spiritum impetret, non respectu Eliæ, sed respectu aliorum prophetarum, quorum Elias pater spiritualis ac magister erat: ut sicut de hæreditate paterna supra fratres reliquos duplicem portionem olim accipiebat primogenitus, sic Elisæus, qui erat primus inter discipulos Eliæ, quique aliis post raptum Eliæ pro patre erat futurus, duplicem acciperet portionem spiritus. His præmissis,

R. et dico 4. Tam prophetiæ Spiritum, quam miraculorum hic postulat Elisæus. Unde Angelomus dicit *Spiritus duplex est, spiritus prophetiæ et miraculorum.* Duplicem ergo gratiam spiritualem petit: gratiam scilicet miraculorum, et gratiam prophetiæ, quibus ornatus erat Elias, ut magistro suo quam simillimus evaderet. Ita S. Thom. lib. IV contra Gentes, cap. 11, et nonnulli alii apud Tirinum. Siquidem, teste Apostolo, I Cor., XII, gratia miraculorum et gratia prophetiæ sunt distincta dona Spiritus sancti.

Respondit autem Elias: *Rem difficilem postulasti, tum quia talis gratia non potest dari nisi a Deo immediate, tum quia pauci prophetæ leguntur utramque gratiam habuisse.*

Dico 2. Hanc gratiam duplo majorem verisimiliter postulavit Elisæus, quam fuerat in Elia. Unde Hebræi sic exponunt: *Fiat in me spiritus tuus duplex*; id est, habeam duplo majorem, quam tu ipse habes: idque probat R. Salomon ex eo, quod in Scripturis legatur Elia fecisse octo miracula, Elisæus vero sexdecim, quæ singula reperiuntur recensita apud Lyranum in hunc locum.

Imo et inter scriptores christianos S. Petrus Damiani serm. 2 de Nativ. S. Joan. Baptistæ dicit: *Si sacra historie tenorem inspicimus diligenter, uberiorem, sive clariorem Elisæum quam Eliam in miraculorum fuisse virtutibus invenimus. Et opusculo sexto cap. 13 tractans de hac materia, rursus ita scribit: In exhibendis sane miraculorum signis, vel in prophetiæ oraculis... gratia sancti Spiritus mimuit, vel augetur. Sicut a magistro Elisæus petiit, dicens: « Peto, » inquit, « ut fiat duplex spiritus tuus in me. » Quæ nimirum petitio in Elisæi miraculis impleta fuisse dignoscitur, in quibus certe et major virtus, quam in Eliæ signis, et duplex numerus invenitur.*

Accedit S. Ambros. serm. 2 de Elisæo, qui exclamat: *O hereditas pretiosa! in qua plus heredi relinquitur, quam habetur, plus consequitur qui accipit, quam possideret qui largitur!* Per duplicem spiritum, etiam duplo majorem intelligit Theodoretus, Q. 7 cum Græcis.

Favet etiam quod sub Elia fames fuerit trium annorum et sex mensium, sub Elisæo duplo longior, scilicet septem annis, etiam ab ipso prædicta, infra cap. VIII. Sed et LXX interp. vertunt: *Fiat jam spiritus, qui est in te, duplex in me.*

Atque ita etiam legit S. P. Aug. Epist. 57, ubi ita scribit: *Cum igitur qui ubique est, non in omnibus habitat, etiam in quibus habitat, non equaliter habitat: nam unde est illud quod Elisæus poposcit, ut duplex in eo fieret spiritus Dei, qui erat in Elia? Et unde in omnibus similibus sunt alii alii sanctiores, nisi abundantius habendo habitationem Dei? Ubi S. doctor satis insinuat, quod petierit Elisæus spiritum duplo majorem spiritu Eliæ. Et Tract. 74 in Joan. rursus dicit August.: Non solum non habenti, verum etiam habenti non incassum promittitur [Spiritus sanctus], non habenti quidem ut habeatur, habenti autem ut amplius habeatur: nam nisi ab alio minus, ab alio amplius haberetur, sanctus Elisæus sancto Eliæ non diceret: « Spiritus, qui est in te, duplex sit in me. »*

Dices 1. Si Elisæus postulasset spiritum duplo majorem spiritu Eliæ, hoc inverecundum, imo præsumptuosum fuisset.

R. Neg. assumpt. quia ista postulatio non inverecunda, imo multo minus præsumptuosa fuit, sed e contra maxime laudabilis extitit, eo quod dilectionis instinctu ob salutem proximi Elisæus duplicia signa facere postulaverit, per quæ converteretur populus ad verum Dei cultum, et in vera Dei religione versaretur.

Atque hinc etiam solutio peti potest, si obijciatur illud Matth., X: *Non est discipulus supra magistrum.*

Nam licet iste locus aliter intelligatur, quam objectio præterdit; tantum exhibitione miraculorum, ex optimo fine assignato, Elisæus Eliam superare voluit. *Elisæus ergo major est, quam Elia, in exhibitione signorum, quem tamen nequaquam superat in cumulo meritorum,* ait S. Petrus Damiani serm. 2 de Nativ. S. Joan. Baptistæ.

Dices 2: Ecclesiastici XLVIII, 4 dicitur ad Eliam, post recensita ejus elogia: *Quis potest similiter gloriari tibi?* Ergo ille majori spiritu fuit præditus, quam Elisæus.

R. quod ibidem §. 15 dicitur: *Et in Elisæo completus est spiritus ejus.* Si in eo completus, ergo in ipso non fuit minor; sed econtra fuit major, ut patet ex ante dictis. Verba itaque objecta non videntur intelligenda de sanctis Elia posterioribus, sed de anterioribus; et horum nullus poterit gloriari sicut Elia, quia nullus ipsorum suscitavit mortuum, quod tamen fecit Elia; ut observat Bonartius in citatum Ecclesiastici locum.

§. 12: *Elisæus autem videbat* (ad cæli sublima ferri Eliam) *et clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israel, et auriga ejus.* Hebraice habetur *perasau*, id est, equites ejus, ut etiam vertunt Pagninus et Arias. Est ergo Elisæi acclamatio intelligenda de curru non vulgari, sed militari, seu falcato; ex quibus curribus in acie pugnabant. Unde etiam apud LXX non habetur: *Auriga*, sed: *Eques ejus*; quia scilicet currum bellicorum aurigæ erant equites.

Sensus igitur est: *Vale, o Elia pater mi, qui melior eras Israeli oratione tua curribus et equitibus, ut vertit chaldæus: quasi unus Elia, sicut et olim Moyses, Exod., XVII, esset populo Dei pro integro exercitu.* Siquidem Hebræi per currum, et aurigam more adagiali designant summum in adversis præsidium, et columnem, sicut et latini cum vocant aliquem anchoram reipublicæ, columnem patriæ, etc.

§. 25: *Ascendit autem* (Elisæus) *inde* (nempe ex agro jerichontino, ubi aquas salsugine ex vicino mari Mortuo infectas sanaverat) *in Bethel*, sive ut visitaret congregationem prophetarum ibidem manentium, ut putat Lyranus, sive ut oppugnaret alterum ex vitulis aureis, tanquam idolum a Jeroboamo constitutum, ut arbitratur A Lapide.

Cumque ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate, et illudebant ei, dicens: Ascende calve. Vocantur hi pueri parvi, quia nondum annos adolescentiæ attigerant, sed jam erant judicii capaces, qui convitiari poterant, *ne dicam blasphemare*, inquit Tertul. lib. IV cont. Marcion. cap. 15. Puta eos fuisse novem, aut decem annorum, ut patet ex ipsa petulantia et maledica irrisione: ideoque a culpa non fuerunt immunes.

§. 24: *Qui cum respexisset, vidit eos, et maledixit eis in nomine Domini*: id est, invocato Dei nomine, pueris a Deo punitionem expetiit, justamque eis imprecatus est vindictam; quia injuria, quæ inferebatur ejus personæ, redundabat in Deum. Atque hæc est prima causa, cur id fecerit Elisæus ex juxta reli-

gionis zelo: quia dum propheta et servi Dei irridentur tanquam tales, Deus ipse irridetur.

Præterea maledixit eis, ut parentes eorum in ipsis punirentur, ut loquitur Lyranus: parentes enim idololatræ, pueris instillabant suam idololatriam, et contemptum veri Dei, ejusque prophetarum: unde magis parentes, quam pueros punire voluit. Hinc auctor quæstionum ad orthodoxos Q. 80 dicit: *Non est propheta culpandus propter severitatem; cum enim comperisset patientiam præbere peccantibus augere sensum peccati, cumque voces istas quas dicebant pueri prophetam contumelia afficientes, a parentibus suis didicissent (nam illud « Ascende calve » in contumeliam Eliæ dicebant, quasi dicerent: Capiat te quoque spiritus, et in montem transferat inaccessum... ut liberemur te, sicut et illo liberati sumus), propterea occasione puerorum castigavit parentes, ut discerent non afficere contumelia prophetas, et per eos Deum.*

Ea, quæ cap. III habentur de bello Israelitarum contra Moabitas, item quæ cap. IV dicuntur de quibusdam miraculis ab Elisæo factis, non continent particularem difficultatem.

CAPUT V

Elisæus liberat Naaman, principem militiæ regis Syriæ, a lepra per septenam in Jordane lotionem: sed Giezi ob munera mendaciter et simoniace extorta, et ab Elisæo spreto, inficitur lepra, sibi perpetuo adhesura.

QUÆSTIO UNICA. — AN PECCAVERIT NAAMAN SYRUS SUSTENTANDO REGEM SYRIÆ IN TEMPLO REMMON.

Postquam Naaman a lepra liberatus, et ad fidem veri Dei conversus esset, dixit ad Elisæum

§. 17: *Concede mihi servo tuo onus duorum burdonum de terra.* Petit sibi dari de terra israelitica sancta, et a Deo benedicta, quantum ferre possent duo muli. Unde LXX vertunt: *Detur servo tuo onus jugi mulorum terræ.* Cum enim impium putaret ac sordidum Syriæ pulverem, quem etiamnum calcabat pes idololatriæ et in quo immania idolorum monstra jam pridem fuerant dominata: postulavit ab Elisæo facultatem exportandi ex terra israelitide a Deo electa, quantum sufficeret, ut in Syria extrueret altare, in quo Deo vero israelis sacrificaret.

Non enim faciet servus tuus holocaustum aut victimam diis alienis, nisi Domino: id est: sed Domino. Factus est ergo Naaman veri Dei cultor, non tamen circumciscus est, nec factus proselytus, ait Menochius, item Lyranus et Abulensis Q. 25. Saltem non legitur nec creditur fuisse circumciscus, inquit Estius. Unde falluntur qui putant Naaman petendo portionem terræ sanctæ, petivisse ab Elisæo dispensationem, ut liceret et sacrificare extra templum hierosolymitanum. Lex enim illa, de non sacrificando extra sanctuarium, ad solos Judæos pertinebat, non ad gentiles; adeoque non obligabat Naaman Syrum: ac proinde dispensatione non indigebat.

§. 18: *Hoc autem solum est, de quo deprecaris Dominum pro servo tuo, quando ingreditur dominus meus*

templum Remmon (quo nomine significabatur idolum excelsum, puta primarium totius Syriæ) *ut adoret, et illo innitente super manum meam, si adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re.*

Respondit autem Elisæus §. 19: *Vade in pace,* quasi annuens petitioni ejus. Unde hinc oritur quæstio, an adoratio Naaman Syri in templo Remmon fuerit obsequium mere civile et politicum, an autem communicatio in ritu idololatrico.

Arbitratur Hugo cardinalis, quod Naaman rogaverit Elisæum, quatenus deprecaretur Dominum, ut ignosceret ei adorationem simulatoriam, utique idoli. Et postquam sibi objecisset, quod simulare idololatriam sit illicitum, adeoque quod Elisæus non posuerit ei dicere: *Vade in pace,* respondet quod forte Naaman promiserit Elisæo, se omnino recessurum a rege, loco et tempore opportuno; et ideo ob favorem religionis (quia neophytus erat, id est recenter ad fidem conversus) dispensavit cum eo ad tempus, ut maneret inter gentiles, ut sic melius predicaret fidem unius Dei latenter, ut magis crederetur, quia rex in summa reverentia eum habebat. Ita auctor citatus.

Dionys. Carthusianus in hunc Scripturæ locum dicit: Cum Naaman dispensatum videtur, ut regi suo communicaret, non simulando idoli adorationem, sed quantum ad locum communicando cum rege idololatra, ita ut Naaman in eo sano adoraret Deum verum, in quo rex adorabat idolum: quod, inquit, non est malum in se, quia ubique potest Deus adorari et coli; quia tamen hoc poterat apud ignorantes habere speciem mali, qui existimare poterant, quod causa idololatriæ illuc ingrederetur: quoad hoc putat auctor citatus illum indignasse dispensatione.

R. et dico 1. Falluntur, qui dicunt Elisæum dispensasse cum Naaman, ut licite posset simulare adorationem idoli Remmon. Ratio est, quia non tantum adorare idolum, sed etiam simulare talem adorationem est per se malum, sive contra jus naturæ, adeoque indispensabile. Nec sunt facienda mala ut eveniant bona.

Dico 2. Varii sustinent, adorationem Naaman non fuisse obsequium mere politicum, sed veram simulationem idololatriæ. Hanc sententiam tradit Gregorius noster de Valentia, Tractatu de fide, et fidei professione, disput. 1, Q. 3, § 2, ubi censet petitionem Naaman versari circa rem illicitam, scilicet circa professionem idololatriæ, ipsumque putasse se cooperaturum idololatriæ regis, ideoque Elisæum non abnuere nec directe respondere, sed permittere, id est negative se habere; quia videbat ipsum hoc tempore esse adhuc incapacem correctionis, ad deponendam hanc idololatriæ simulationem, ideoque correptionem in aliud tempus distulisse; atque pro hac vice successe ei, quod Naaman Syrum ad veri Dei cognitionem perduxisset.

Si assertoribus hujus opinionis objicias, quare ergo dixit Elisæus: *Vade in pace?* respondent verba illa